

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

זכרון עולם

האשה
החשובה ורודפת
צדקה וחסד
מרת
ורדה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
ת.נ.צ.ב.ה.



יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

גליון מס' 573

מסכת סנהדרין צ"ג-צ"ט

בס"ד, ג' סיון תש"ע

השבוע בגליון

- ♦ ואף על פי שיתמהמה עם כל זה אחכה לו
- ♦ עולם הבא, עולם הנשמות ותחיית המתים
- ♦ מדוע ילדות אינן חובשות כיפה?

- ♦ הקשיש שנהרג במהלך שליחות עסקית
- ♦ סדר הכפרה שתיקן מהר"ם מלובלין על גרימת מוות בשוגג
- ♦ האלף השביעי - לקראת איזה עולם אנו מתקדמים?

דבר העורך

כי הם חיינו

ר' זאנוויל זושא היה עסקן בפולין שלפני המלחמה. בכל שעות היממה התדפקו על דלתו יהודים מכל קצוות הקשת של יהדות פולין; אב דואג שבא לבקש את עזרתו בשחרור בנו מעולו של הצבא הרוסי ששלט באזור זה בתקופה ההיא; יהודי שנתבע על ידי שכנו הגוי לערכאות שלהם; סתם חנווני הזקוק לסיוע כלכלי קל על מנת לבסס את עסקו, ואף יהודי עמך שהיו זקוקים לחיזוק ועידוד. בכל רגע היה ר' זאנוויל זושא רץ ממקום למקום, מפרוץ פלוגי אל בעל שררה אלמוני וכל ישותו שקועה בגמילות חסדים.

בשל כך הוא נאלץ לבטל את קביעותיו ללימוד התורה, שהרי עוסק היה בעניינים הקרובים לפיקוח נפש. מידי פעם נזכר בערגה בימים שבהם התיישב בניחותא והתעמק ב"דף גמרא" ושכח מכל עולמו, וליבו היה תובעו לחזור אל הלימוד, אך מאידך גיסא נזף בעצמו: "אם אפסיק מעיסוקי, מי יעזור להם לאותם יהודים".

חג השבועות התקרב. ר' זאנוויל זושא הצטרף אל קהל החסידים הגדול שבאו להסתופף בצלו של הרבי מגור בעל ה"אמרי אמת" זצ"ל. לא חסיד כר' זאנוויל זושא יחמיץ את השהייה בחג השבועות בחצר הרבי. הוא התענג על רגעי הקודש, ובלבו איווה כי לא יסתיימו לעולם. חג נמוג עם דמדומי חמה ואוירה של ימי חולין החלה להתפשט בלבבות. כמנהג חסידים נכנס ר' זאנוויל זושא אל הרבי בטרם חזרתו לביתו כדי להתברך ולהפריד, ואף לנסות לשאוב קורטוב נוסף של קדושה וחיוק שממנו יקח את חיותו לכל ימי החול.

לפתע פנה אליו הרבי: "זאנוויל זושא, אתה לומד?" זאנוויל זושא חש את הבושה פושה בכל גופו. הרבי המתין לתשובה. ר' זאנוויל זושא גמגם כי שעתו דחוקה עליו ומיד נשתתק. הרבי הגיב בהוראה כי יכנס אליו לאחר שכל הקהל יעברו לפניו.

שעה קלה לפני עלות השחר סיימו כל הקהל לעבור ולהיפרד מן הרבי ור' זאנוויל זושא נכנס בחיל ורעדה אל רבו. הרבי ניצב לפני שולחנו העמוס וגדוש ב"קוטיעלאך", ור' זאנוויל זושא עמד ככופף לפניו. לפתע הרים הרבי את עיניו הטהורות, הסתכל בפניו

דף צה/א עד מתי יהיה עון זה טמון בידך

הקשיש שנהרג במהלך שליחות עסקית

לפני כמאתיים וחמישים שנה הפציר ישיש בבעל בית מסחר, כי יעסיקו בהובלת סחורות בדרכים בינעירוניות. אשת הזקן הפצירה בו לבל יסכן את עצמו בעבודה קשה ומסוכנת זו, לכרוכה בנסיעה בדרכים עקלקלות, אך לדאבון לבה לא שעה בעלה הקשיש לדבריה ויצא לדרכו, ממנה לא שב. בעל בית המסחר, אשר בשליחותו נסע הזקן, פנה אל בעל "נודע ביהודה" (שו"ת מהדור"ק או"ח סי' ל"ד), שיורהו סדר תשובה וכפרה, אחר שהאסון התגלגל על ידו.

מקרים מעין אלו הופנו אל חכמי ישראל לדורותיהם. רבים מהם הבדילו בין מקרה שבו השליח התמנה לבקשתו של המשלח, לבין מקרה הפוך שבו השליח ביקש את המלאכה. זאת, על פי סוגייתנו בה נאמר, כי הקב"ה אמר לדוד המלך "עד מתי יהיה עון זה טמון בידך? על ידך נהרגה נוב עיר הכהנים, ועל ידך נטרד דואג האדומי, ועל ידך נהרגו שאול ושלשת בניו".

המעין בספר שמואל (א' פ' כ"א) יווכח, כי דוד המלך לא שלח יד באיש, חלילה, אלא בברחו מפני שאול הגיע לנוב, עיר הכהנים, וביקש סיוע מאחימלך הכהן. שאול אשר חשד באחימלך כי מרד בו, ציווה להרוג את יושבי העיר נוב, ובעוונתו זה נהרג שאול ושלשת בניו, ולמרות זאת, הקב"ה ייחס את הריגת תושבי נוב לדוד, מאחר שאחימלך פעל על פי בקשת דוד, ועל ידו של דוד באה התקלה (מהר"י ווייל סי' קכ"ה). [צמח צדק, שו"ת סי' ו', מציין, כי למרות שדוד סיפר לאחימלך הכהן, כי הוא בא בשליחות המלך, ואילו ידע אחימלך כי הוא בורח ממנו יתכן שכלל לא היה נענה לו, מכל מקום, למדו מכאן הפוסקים לגבי אדם שעשה שליחות לבקשת המשלח. ע"ע "מרגליות הים"].

אולם מקרה אחר שקשור גם הוא לדוד, לא הזכיר לו הקב"ה, ומכאן הוכיחו הפוסקים, כי כאשר השליח עשה את שעשה מחמת רצונו העצמי, אין מייחסים את הריגתו לאדם שעבורו הוא פעל. שהנה, אבנר בן נר הגיע לחברון לכרות ברית עם המלך דוד ובשהותו שם נהרג על ידי יואב בן צרויה (שמואל ב' ג'), ומקרה הריגה זה לא יוחס לדוד, משום שאבנר הגיע אליו מרצונו ולא על פי בקשתו של דוד (נו"ב שם).

סדר הכפרה שתיקן מהר"ם מלובלין על גרימת מוות בשוגג: אם נבקש לקבל מושג-מה עד כמה חמורה גרימת הריגתו של יהודי, נעיין בסדר התשובה שתיקן מהר"ם מלובלין ליהודי שגרם מוות לחבירו (שו"ת סי' מ"ד), ונמצא בו תיקונים רבים, ביניהם שיתענה ארבעים יום רצופים, שיעלה אחת לחודש על קבר הנהרג לבקש את מחילתו, שיימנע בשנת האבל מסעודה של שמחה, מטיוול או משחוק ומעונג, ועוד.

לעילוי נשמת

הר"ר יהודה אריה פודהורצר ז"ל ב"ר ישראל אברהם הי"ד

נלב"ע חג השבועות תשס"ד תנצב"ה

הנוצח ע"י ידידינו בני המשפחה שיחיו

נר ה'

נשמת אדם



דף צ/א שית אלפי שני הוו עלמא

האלף השביעי - לקראת איזה עולם אנו מתקדמים?

בסוגיינתנו אומר רב קטינא, כי "שית אלפי שני הוו עלמא וחד חרוב, שנאמר, ונשגב ה' לבדו ביום ההוא". תרגומם המילולי של דבריו הוא, שעולמנו יתקיים ששת אלפים שנה, ולאחר מכן הוא ייחרב למשך אלף שנה (עיי' רש"י ד"ה "וחד חרוב"). עניינים אלו של סוף האלף השישי לבריאת העולם והדברים שיתרחשו לאחר מכן, נשגבים, רמים ונסתרים הם. במאמר זה ליקטנו מעט מדברי קדמונינו העוסקים בנושא זה.

ראשונים רבים מפרשים את גמרתנו כפשוטה, שעם תום האלף השישי ייחרב עולמנו וישוב להיות תוהו ובוהו, ולאחר אלף שנות השממון יבנה עולם חדש (ראב"ד הל' תשובה פ"ח הל' ח; הרס"ג אמונות ודעות פ"א, כתבי רמב"ן ח"א עמ' קפ"ח). גמרתנו אף מבארת כי "מזמור שיר ליום השבת" נאמר על האלף השביעי לבריאת העולם, שבו יתקיים הפסוק (ישעיהו ב'יא) "ונשגב ה' לבדו ביום ההוא", כלומר: שהקב"ה לבדו יהיה באותה תקופה. מעניין לציין, כי במדרש (אותיות דר"ע) מובאת דעה יחידה שהעולם ייחרב רק לאחר ששת אלפים ותשעים ושלוש שנה מבריאת העולם.

ישנם ראשונים המבארים, כי ההיסטוריה של כדור הארץ לא תסתיים בחורבן שיתרחש באלף השביעי, אלא באלף השביעי ישוב עולמנו להיות כשהיה, וחוזר חלילה. כלומר: לאחר ששת אלפי שנות קיום הוא ייחרב שוב, כפי ששנת השמיטה חלה אחת לשבע שנים. מחזור זה יתקיים במשך ארבעים ותשע אלף שנה, ולאחר מכן, בשנת היובל, בשנה החמישים אלף, ישוב העולם לתוהו ובוהו באופן סופי (עיי' ריקאנטי פר' בהר ור' חסדאי קרשקש אור ה' מאמר ד' סוף דרוש א', ובמאמר ג' כלל א; מחזור ויטרי סי' קל"ד, רבינו בחיי פרשת בהעלותך ועוד).

האם בהפוגות אלו, אחת לששת אלפים שנה, ימותו כל הברואים? בספר "מגיד מישרים" (פר' בהר עמוד ק"א), המיוחס למרן רבי יוסף קארו, בעל "שולחן ערוך" ו"בית יוסף", כתב, כי אמר לו מגיד מן השמים שבאלף השביעי לא ייחרב העולם לגמרי אלא כח הטבע יחלש ולזאת יקרא חורבן. ובשל"ה הקדוש (מאמר בית דוד) כתב, כי החורבן יתבטא בכך שלא יירדו נשמות חדשות לעולם, אלא מאותן שחיו בששת אלפי השנה שקדמו לאלף השביעי.

אולם הרדב"ז (שו"ת ח"ב סי' תתל"ט) כתב, כי אמנם לא יהא חורבן שיחזיר את העולם לתוהו ובוהו, אך העולם יהא חרב מכל חי.

רמב"ן (כתבי הרמב"ן ח"א עמ' קס"ט, ועוד) מביא בשם המדרש שפירש את הפסוק (בראשית ב' ג) "ויברך אלקים את יום השביעי" - ברך הקב"ה את העולם הבא, שמתחיל באלף השביעי. כלומר, באלף השביעי יתבטלו ענייני העולם הזה, ויתחיל העולם הבא.

פירוש מקורי מפרש המאירי (בהקדמתו לאבות), כי אין הגמרא מתכוונת לומר שלאחר ששת אלפים שנה ייחרב העולם, אלא שבאלף אחד מתוך ששת אלפי השנים יהיו צרות רבות ורעות, ולכן נקרא הוא עולם חרוב, והכוונה היא לאלף השישי!

"והארץ לעולם עומדת": על כל אלו, יש לציין את דעתו של הרמב"ם (מורה נבוכים" ח"ב פ"ב כ"ט, ועיי' בהל' תשובה פ"ח הל' ח' וכו"כ ספורנו דברים י"ד, וכע"ז בשו"ת רשב"ש סי' ג'), כי עולמנו ימשיך לעמוד על תילו ולהתקיים, ואין הוא עומד לפני חורבן כלל, שהרי נאמר (קהלת א' ד), "והארץ לעולם עומדת". ואילו דברי רב קטינא בסוגיינתנו, אינם אלא דעת יחיד.

דף צ/ב אם יתמהמה חכה לו כי בא יבא לא יאחר

ואף על פי שיתמהמה עם כל זה אחכה לו

כתב הרמב"ם (בסוף פי' המשניות למסכת ברכות): "יקר בעיני ללמד עיקר מעיקרי הדת והאמונה, יותר מכל אשר אלמדהו". הרמב"ם ייחס, איפוא, חשיבות מופלגת ללימוד עיקרי הדת, יותר מלימוד כל ספרי ה"יד החזקה"... במאמר הבא נעסוק בעיקר השנים עשר משלשה עשר עיקרי היהדות, אותם נוהגים רבים לומר לאחר תפילת שחרית, הלא הוא האמונה בביאת המשיח.

האמונה בביאת המשיח כוללת את הציפיה לבואו: נוסחו של העיקר השנים עשר שונה מנוסח יתר העיקרים. בשאר העיקרים אנו מציינים בקצרה את העיקר, כגון: "אני מאמין באמונה שלמה שכל דברי הנביאים אמת". ואילו לעיקר הי"ב "אני מאמין באמונה שלמה בביאת המשיח" נוסף

של ר' זאנוויל זושא, וכשידו מורה לעבר השולחן אמר: "זאנוויל זושא! ולי יש פנאי!?" אמר ולא יסף.

התמדתו המופלאה של בעל ה"אמרי אמת", על אף טרדותיו הרבות כמנהיג הדור, היתה מפורסמת ביותר וכידוע שלא היה ספר בספרייתו המפורסמת והגדולה שלא הכירו על בוריו וזאת עם כל משא הציבור שנשא על שכמו. במשפט קצר זה "ולי יש פנאי!?" הוא הצליח להעמיד את ר' זאנוויל זושא היקר על מקומו.

בכל שבת ושבת אנו מתפללים ומבקשים בקשה מיוחדת עבור אלו שעוסקים בצרכי הרבים: "וכל מי שעוסקים בצרכי ציבור באמונה הקב"ה ישלם שכרם ויסיר מהם כל מחלה וכו' וישלח ברכה והצלחה בכל מעשי ידיהם".

שמענו בדרשה שנשא מורנו ראש הכולל הגר"ח ד קובלסקי שליט"א, לפרש זאת ברוח הדברים שהזכרנו: העוסק בצרכי ציבור באמונה, מכלה את זמנו לענייני הרבים, ולא נותר לו פנאי ללימוד התורה שהרי במעט הזמן שנותר לו הרי הוא עוסק בענייני פרנסתו. על כן אנו מברכים אותו בברכה מיוחדת, שהקב"ה ישלח ברכה והצלחה במעשי ידיו ובזמן מועט יעשה כזי פרנסתו בריאות, או-אז יוכל לקיים את מחוייבויותיו הרוחניות ולקבוע עתים ללימוד התורה...

אין ספק שקיים המצוות הוא זכות גדולה ביותר, אך ודאי שאין לאדם להסתפק במעשיו הטובים ובמידותיו התרומיות, משום שהתורה היא טל החיים (ליקוט שמעוני תורה פרשת ואתחנן רמז תתכ"ד) והיא הנותנת קיום לנשמה וכפי שאמרו חז"ל שטל התורה הוא המחיה את האדם לעתיד לבוא (שם).

המעוניין לזכות את הרבים בסיוע מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 3446 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף צ/ב כיון דחזויהו דלא מורח ודאין קטלוהו **תשובתו של הגר"ח מבריסק למיסיונר** בקרון רכבת אחד נטפל מסיונר לקומץ יהודים, והחל מטיף לאמונתו. אמרו לו היהודים: הרי חכמי המשנה, בני דורו של "אותו האיש" לא שמעו לדבריו, ומכאן שעמדו על טיבו ומצאוהו בלתי ראוי לכך. **ענה** להם הלה: אין זו ראייה. שכן, אף רבי עקיבא טעה בבר כוכבא. **נסתתמו** טענותיהם. **מן** הצד צפה בשיחה הגר"ח מבריסק זצ"ל, וכשראה כי היא נקלעה למבוי סתום, פנה אל ה"מסית" ושאלו בתמימות: **ומנין** לך שרבי עקיבא טעה בבר כוכבא? **השיב:** עובדה היא, שבר כוכבא נהרג לבסוף. **אם** כן, סיים הגר"ח, מודה אתה שמישיח שנהרג אינו משיח... כלך לך, איפוא, עם משיח הבדוי ("אישים ושיטות").

דף צ/ב נעץ חרב על פתח בית המדרש **להבדיל בין הקודש ובין החול** לפני מלחמת העולם השנייה, ניסתה קבוצת אדמו"רים להקים 'חדר' על טהרת הקודש בלונדון, בירת אנגליה. בין מכתבי החיזוק



לפעלם, שהתקבלו מגדולי הדור, היה מכתבו של הגאון רבי מנחם מאניש מטרנופול זצ"ל, אשר כתב להם, כי שמע מזקן אחד את שאלתו הבאה של בעל "ערוך לנר".

סוגייתנו מספרת שחזקיהו המלך ביקש להגביר את לימוד התורה בעם ישראל, ו"נעץ חרב על פתח בית המדרש, ואמר: כל מי שאינו עוסק בתורה ידקר בחרב זו". ואכן, "בדקו מדן ועד באר שבע ולא מצאו עם הארץ!"

לכאורה, מדוע חזקיהו המלך נעץ חרב על פתח בית המדרש? היה עליו לנעצה ברחובות ובשווקים!

אין זאת, אלא שאי אפשר להכריח איש ללמוד תורה. אולם בתוככי בית המדרש יש להקפיד על הלימוד שיהא כולו על טהרת הקודש... לשם כך נעץ חרב על פתח בית המדרש (ש"ת "חבצלת השרון" ח"ב סי' י"ב).

דף צה/א שלשה קפצה להם הארץ

ארץ הצבי

גמרתנו מונה שלושה אנשים שקפצה להם הדרך.

תמה בעל "אמרי אמת" זצ"ל:

רש"י בפירושו על התורה (במדבר יג/כה), מביא את דברי מדרש תנחומא, כי גם למרגלים נתקצרה הדרך ומשום כך היה די להם בארבעים יום לתור את ארץ ישראל. מדוע לא הוזכרה בסוגייתנו קפיצת דרך זו?

השיב:

שונה קפיצת דרך זו של המרגלים, מאחר שהיתה כולה בארץ ישראל, שהיא ארץ צבי, מתכווצת ומתמתחת (ראה גיטין נז/א). אין בכך נס גדול ומיוחד... ("אמרי אמת", ליקוטים).

דף צה/ב כיון דהרהר בדעתיה למהדר קפצה ליה ארעא

דרך של מצווה

גמרתנו מספרת כי ליעקב אבינו קפצה הדרך.

ולמה לא קפצה לו הדרך בדרכו לחוץ?

פשוט בתכלית, הסביר הגרי"ז מבריסק זצ"ל. הליכה זו לחוץ, הליכה של מצווה היתה, שכן נצטווה על ידי הוריו ללכת חרנה. ואם כן, מה בצע לקצרה... ("מעתיקי שמועה").

משא ומתן קצר: "ואף על פי שיתמהמה - עם כל זה אחכה לו, בכל יום שיבוא". הרמב"ם מבאר (הל' מלכים, פ' י"א הל' א', ובפירוש המשניות בפרקו בד"ה "היסוד השנים עשר") כי אין כאן שאלה ותשובה, אלא האמונה בביאת המשיח גם כוללת את הציפיה לבואו, וכלשונו: "להאמין ולאמת שיבוא, ולא יחשוב שיתאחר, אם יתמהמה יחכה לו, ולא ישים לו זמן, ולא יעשה לו סברות במקראות להוציא זמן ביאתו" (פיה"מ שם). "וכל מי שאינו מאמין בו, או מי שאינו מחכה לביאתו, לא בשאר נביאים בלבד הוא כופר אלא בתורה ובמשה רבינו" (הל' מלכים שם).

זהו הביאור בנוסח העיקר הי"ב. אין כאן שאלה ותשובה אלא הגדרת האמונה בעצמה: אף על פי שיתמהמה אחכה לו.

בכל יום שיבוא: לכאורה, לא יתכן שהמשיח יכול לבוא בכל יום, שהרי בסוגייתנו מצויינות הגבלות רבות לביאת המשיח בזמנים ובמצבים שונים, כגון: "במוצאי שביעית", "לכשתכלה הפרוטה מן הכיס", וכדומה. במקומות אחרים אף נאמר, כי המשיח יתגלה לאחר שאליהו הנביא יכריז על בואו, ואליהו הנביא לא יבוא, לא בערבי שבתות ולא בערבי ימים טובים (ראה עירובין מג/ב ופסחים יג/א). אם כן, האם בכל יום אחכה לו?

לדעת פוסקים אחדים, ההגבלות הנ"ל, ולפחות חלקן, נאמרו על הגאולה הסופית - "בעתה", אך אם ישראל יזכו לגאולה מהירה, בבחינת "אחישנה", תבוא גאולה זו באופן של "מדלג על ההרים מקפץ על הגבעות", ללא כל סדר הגבלה וזמן (עיי' ב"פלת", סי' ק"ק בסוף קונטרס בית הספק, ועיי' עוד בשו"ת "חתם סופר" ח"ו סי' צ"ח וב"כלי חמדה" פרשת שמני עמ' ס"ז, וע"ע אנציקלופדיה תלמודית ערך ימות המשיח).

אחד משועי עולם, שנפגש עם הגר"י בלזר זצ"ל, שאלו על אודות דברי חז"ל, שהגאולה תבוא רק כשתכלה הפרוטה מהכיס, והרי הפרוטה לא כלתה מן הכיס! אם כן כיצד זה אומר "בכל יום שיבוא"? הגר"י בלזר ענהו, כי כשם שלאברהם אבינו נאמר שגלות מצרים תארך ארבע מאות שנים, ולבסוף היא נמשכה מאתיים ועשר שנים בלבד, וחז"ל טרחו וחישבו ליישב את הדברים, כך יבואו הגאונים והלמדנים ויישבו מאמר חז"ל זה... אתה, תמשיך להאמין בלב שלם "בכל יום שיבוא" ("המאורות הגדולים") [וראה שאלה זו ברש"ש כאן, ויישב שהפירוש הוא הפוך: שתכלה פרוטה אפילו מכיס של צדקה מחמת רוב ממון וחוסר צורך ב"כסף קטן"... ראה בהרחבה במדור "פנינים"].

ה"שר שלום" מבלז זצ"ל נוהג היה לאחל בערב פסח: "שנזכה לאכול הלילה כזית מצה עם משיח צדקנו". וכשנשאל על איחוליו מדברי חז"ל הנ"ל על אודות אי בואו של אליהו הנביא בערבי ימים טובים, ענה: הרי תשב"י יתרץ קושיות ואיבעיות, ואף קושיה זו הוא יתרץ, כשיבוא...

הגרי"ז מבריסק זצ"ל התעלם מכל הקושיות והתירוצים בנושא זה, והיה אומר בקצרה: ההלכה היא כמו שכתוב בסידור "בכל יום שיבוא" ("תורת זאב", סי' נ"א, וראה שם ובשאר ספרי "משמר הלוי" באריכות רבה).

ולסיום, פרפרת נאה משל רבי אברהם אבן עזרא: "אבי אל חי שמך, למה מלך משיח לא יבא?" ותשובת ה': "דעו מאביכם כי לא בוש אבוש, שוב אשוב אליכם כי בא מועד". עיון קל במשפטים אלו יגלה, כי הן השאלה והן התשובה נקראות מראשיתן לסופן ומסופן לראשיתן... [אבי אל חי שמך, למה מלך משיח לא יבא. דעו מאביכם כי לא בוש אבוש, שוב אשוב אליכם כי בא מועד]

דף צט/א כל הנביאים כולן לא נתנבאו אלא לימות המשיח אבל לעולם הבא עין לא ראתה אלקים זולתך

עולם הבא, עולם הנשמות ותחיית המתים

פרקנו עוסק רבות בעתיד העולם ובעתיד עם ישראל. בלמדנו פרק זה ראוי לציין שתי דעות ראשונות עיקריות בפירוש המושג "עולם הבא" ו"תחיית המתים".

בתקופה מסויימת בחייו נדרש רבי משה בן מיימון, הרמב"ם, לכתוב את אגרתו המפורסמת "מאמר תחיית המתים", עקב שמועות שנפוצו בשמו במקומות שונים, שלדעתו תחיית המתים אינה אלא משל. בתגובה כתב הרמב"ם את מאמרו זה, בו הוא פורס את משנתו בהרחבה. טעות זו בהבנת דעתו נבעה ממחלקתו החריפה על הדעה שרווחה בקרב רבים מן הראשונים בתקופתו ואף לאחריה, בהם גם רמב"ן.

עיקרה של מחלוקת זו היא, מהו "עולם הבא".

לעילוי נשמת

הר"ר **משה ברוך (בני) המלסדורף** ז"ל

ב"ר אברהם חיים ז"ל
נלב"ע ד' בסיון תשס"ה

תנצב"ה

הונצח ע"י **משפ' המלסדורף** שיח' - ת"א, גבעת שמואל

לעילוי נשמת

מרת **רחל פריי** ע"ה

ב"ר ניסן ז"ל

נלב"ע ב' בסיון תשס"ו

תנצב"ה

לעילוי נשמת

מרת **שושנה רייזי בוקסבוים** ע"ה
ב"ר ברוך ורחל ז"ל נלב"ע א' בסיון תשס"ג

תנצב"ה

הונצחה ע"י אחותה **אלה ריף** ומשפחתה שיחיו - פתח תקוה



רמב"ן - עולם הבא הוא בתחיית המתים: לדעת רמב"ן (סוף שער הגמול), עיקר תכלית הנשמות הוא בעידן תחיית המתים. לדעתו, המתים שיקומו בתחיית המתים יהיו כאלו הנביא אשר אינו זקוק לאכילה ולשתיה, וכדברי הראב"ד (הל' תשובה, פ"ח הל' ב'), "שהבורא ישים גוייתם חזקות ובריאות כגוית המלאכים וכגוית אליהו זכור לטוב".

לפי דעה זו, נשמת יהודי שנפטר מצוייה בעולם הנשמות, בגן עדן או בגיהנם, ואילו ה"עולם הבא" שאליו אנו מייחלים, יהיה בעידן תחיית המתים, אשר בו יחיו לנצח ומלאה הארץ דעה את ה' [ועיי' פירוש ברטנורא במשנתנו].

הרמב"ם - עולם הבא הוא עולם הנשמות: אולם רמב"ם חלק על מהלך זה. לדעתו "עולם הבא" הוא המקום שאליו הולכות נשמות ישראל לאחר הפרדותן מגוף בעליהן, כלומר, העולם הבא קיים כבר כיום. ואילו המתים שיקומו בתחיית המתים, לא יהיו בעלי גופים מופלאים ונדירים אשר אינם זקוקים לאכילה ולשתיה, ואף בני אלמוות לא יהיו, אלא בבא יומם הם ימותו.

לדבריו, תחיית המתים אינה מותנית בביאת המשיח והיא יכולה להתרחש אף לפני ביאתו. דעתו זו של הרמב"ם, כי ה"עולם הבא" אינו העולם שלאחר תחיית המתים, אלא עולם הנשמות, הולידה את הטעות הנוראה כי הרמב"ם ביטל לחלוטין את עניין תחיית המתים.

של"ה הקדוש (ח"א, מאמר "בית דוד") מציין, כי מנוסח תפילת "הכל יודוך" מוכח לכאורה כדעת הרמב"ם. בתפילה זו אנו אומרים, "אין ערוך לך ה' אלוקנו **בעולם הזה** ואין זולתך מלכנו לחיי **העולם הבא**, אפס בלתך גואלנו **לימות המשיח** ואין דומה לך מושיענו **לתחיית המתים**". לדברי הרמב"ם ש"עולם הבא" הוא עולם הנשמות, שקיים כבר מאז ומקדם, תפילה זו מסודרת היטב. תחילה מתייחסים לעולם הזה, לאחר מכן לעולם הבא. אחר אלו מתייחסים לימות המשיח ולתחיית המתים. לעומת זאת, לדעת הרמב"ן, הרי ה"עולם הבא" יתכונן בזמן "תחיית המתים" המוזכרת כבר לאחר מכן.

השל"ה מסיים את דבריו, כי דעתם של חכמי הקבלה היא כדעת הרמב"ן, שהמתים שיקומו בתחיית המתים יחיו לנצח.

דף קא/ב שחלץ תפיליו בפניו

מדוע ילדות אינן חובשות כיפה?

סוגייתנו מספרת כי מרדנותו של ירבעם בן נבט בשלמה המלך החלה בחלצו את תפיליו בפני שלמה המלך ועמד בפניו גילוי ראש, ובכך הביע זלזול בכבודו של המלך וערעור על סמכותו. בעבר נהגו לחבוש מצנפת גדולה על הראש, וחליצת התפילין חייבה את הסרת כיסוי הראש, ומשום כך גם פסק "שולחן ערוך" (או"ח סי' ל"ח סעי' י"א), שתלמיד לא יחלוץ את תפיליו בפני רבו. אולם בימינו אנו חובשים כיפות שהן קטנות באופן יחסי למצנפות, ואין צורך להסירן כדי לחלוץ את התפילין, ולדעת בעל "ברכי יוסף" (שם) יתכן שתלמיד רשאי לחלוץ את תפיליו בפני רבו. להלכה כתב ה"משנה ברורה" (שם ס"ק ל"ח), כי יש להקל "אם מטה עצמו קצת לצד אחר וזהיר מלגלות ראשו בפניו" (עיי' "טור" ו"בית יוסף" ו"דרכי משה" ו"פרישה" טעם נוסף לאיסור חליצת התפילין בפני הרב).

העיסוק בהלכות כיסוי הראש מעורר את השאלה, מדוע נוהגים ישראל קדושים, שגברים בלבד מכסים את ראשיהם מקטנותם, ואילו הנשים אינן מכסות את ראשן עד נישואיהן? שאלה זו מקבלת משנה-תוקף לאחר עיון במקורותינו בהם מבואר, כי כיסוי הראש משמש כביטוי לקבלת עול מלכות שמים. במה, איפוא, שונות הנשים מן הגברים?

מדברי הפוסקים עולה, כי מאחר שמנהג עובדי עבודה זרה לגלות את ראשם בעת תיפלתם, כפי שנוהגים הנוצרים גם בימינו, תוקן, כי חובה לחבוש כיסוי ראש בשעת אמירת דבר שבקדושה ("שולחן ערוך" או"ח סי' צ"א סעי' ג'), ואף במשך היום אין ללכת בגילוי ראש ("שולחן ערוך" או"ח סי' ב' סעי' ו'). והנה, כידוע, הקפדת הנוצרים ושאר עובדי עבודה זרה לגלות את ראשיהם בעת תיפלתם, היא דווקא כלפי הגברים, אך כלפי הנשים, אדרבה, הם מקפידים שיכסו את ראשיהן. מובן, איפוא, מדוע גברי ישראל בלבד הקפידו לכסות את ראשיהם ולא הנשים, אשר אדרבה, לא כיסו את ראשיהן, שלא להידמות לנשות עובדי עבודה זרה (עיי' ט"ז או"ח סי' ח' ס"ק ג'; חידושי "חתם סופר" נדרים ל/ב ו"ציץ אליעזר" ח' י"ב סי' ג'). [עיי' עוד בנושא כיסוי ראש בספר "מאורות הדף היומי" כרך ג' עמ' קמ"ח].

ואלה יעמדו על הברכה

הרבנים מגידי השיעורים אשר נחלצו חושים לפני העם במסירת שיעורי "הדף היומי" במסירות רבה ובמתיקות נפלאה לעולים לציון

התנא האלוקי רבי שמעון בר יוחאי זיע"א
בל"ג בעומר בבית "מאורות" באתרא קדישא מירון, בפני מאות משתתפי השיעורים

הרה"ג **אהרון בייפוס** שליט"א
הרה"ג **ידידיה וילינגר** שליט"א
הרה"ג **משה פורטנוי** שליט"א
הרה"ג **ישראל שמעון פיירמן** שליט"א
הרה"ג **ישראל מאיר ראני** שליט"א
הרה"ג **משה רכניצר** שליט"א
הרה"ג **יוסף שרשבסקי** שליט"א

תורתו תהא מגן לנו והוא ימליץ טוב בעדינו ובעד כל לומדי הדף היומי די בכל אתר ואתר

הצטרף עכשיו למעגל הלומדים

הגיע הספר לחודש סיון



ותן חלקנו

ספר לימוד יומי, בחלוקה חודשית - בכל יום משנה אחת, הלכה אחת ואגדתא.

מנוי וקל! בכל חודש ספר חדש מגיע אליך!
חייג עכשיו: 1700-500-151
ניתן להשיג בחנויות הספרים

העלוך יוצא לאור ע"י מאורות הדף היומי

משרד ראשי: רח' ווגמן 1 (פינת חתם סופר) 5)
ת.ד. 471 בני-ברק P. O. B. 471 Bnei-Brak ISRAEL
טל: 03-5775333
פקס: 03-7601020
E-mail: meorot@meorot.co.il

Main Office:
Wagman street 1
P. O. B. 471 Bnei-Brak ISRAEL
tel: +972-3-5775333
Fax: +972-3-7601020
E-mail: meorot@meorot.co.il

לתרומות והנצחות טל: 03-5775307
מוקד ההזמנות 151-500-700-1